

2021-10-21 Ärendenr:
NV-00097-20

Delredovisning av regeringsuppdrag att samordna det svenska arbetet med att förstärka förutsättningar för vilda pollinatörer

1. Uppdraget

Naturvårdsverket har fått i uppdrag av regeringen (regleringsbrevet för budgetåret 2020) att samordna och vägleda de myndigheter som har verksamheter som direkt eller indirekt påverkar förutsättningarna för vilda pollinatörer. Naturvårdsverket ska bistå länsstyrelserna i deras kommunikationsinsatser mot kommuner, allmänheten och markägare. Naturvårdsverket ska vidare samordna arbetet med vägledning om skötsel av områden som underlättar för vilda pollinatörer. Vägledningarna är främst riktade till länsstyrelser och kommuner. Uppdraget ska redovisas till regeringen (Miljödepartementet) senast den 1 mars 2023, årliga redovisningar ska ske i oktober 2020, 2021 och 2022.

Naturvårdsverket har i regleringsbrev för år 2020 och 2021 beviljats särskilda anslag för arbete med att förstärka förutsättningarna för vilda pollinatörer.

Av Naturvårdsverkets 1:3 anslag för år 2021 får högst 31 miljoner kronor användas som en särskild satsning för att förstärka förutsättningar för vilda pollinatörer. Anslagsposten får även användas som bidrag till länsstyrelserna för att förstärka förutsättningar för vilda pollinatörer. Anslagsposten får även användas för visst arbete vid länsstyrelserna och Naturvårdsverket avseende samma ändamål.

Därtill har länsstyrelserna för år 2021, genom Länsstyrelsen i Örebro, tilldelats dispositionsrätt för 19 miljoner kronor för arbete och åtgärder som avser pollinatörer. Länsstyrelsernas arbete med att stärka förutsättningarna för vilda pollinatörer arter ska redovisas till Naturvårdsverket, med kopia till regeringen (Miljödepartementet), senast den 15 februari 2022 enligt regleringsbrevet för budgetår 2021 avseende länsstyrelserna.

2. Vilda pollinatörer och pollinering

Vilda pollinatörer och pollinering har stor betydelse för biologisk mångfald, fungerande ekosystem och livsmedelsförsörjning. Under senare år har många studier visat att pollinerande insekter är allvarligt hotade och har minskat i antal globalt och i Sverige. Vilda pollinatörer har minskat både i antal individer och i antal arter. I Sverige är en tredjedel av alla vildbin, en femtedel av fjärilarna och en tiondel av blomflugor med på den nationella rödlistan över hotade arter.

Orsaken till att de pollinerande insekterna är hotade, är bland annat förändrad markanvändning, färre blomrika miljöer, färre marker med öppen sand, användning av växtskyddsmedel och klimatförändringar.

Kunskap om vilda pollinatörers status och betydelse är viktig för att kunna säkerställa ekosystemtjänsten pollinering och många aktörer i samhället kan bidra för att säkra pollinatörers överlevnad genom olika åtgärder.

3. Genomförande

Arbetet med uppdraget syftar till förbättrade förutsättningar för vilda pollinatörer genom ökad kunskap och åtgärder. Viktiga delar i uppdraget är samverkan,

kommunikation och vägledning. Att skapa en samverkan för att för underlätta för vilda pollinatörer är en långsiktig process som involverar många aktörer. Genom arbetet med uppdraget kan man direkt nå positiva effekter i arbetet med grön infrastruktur för att gynna biologisk mångfald och ekosystemtjänster.

3.1. *Samverkan*

Projektgrupp

Uppdraget genomförs sedan 2020 av en projektgrupp på Naturvårdsverket. Arbetet med uppdraget har nära koppling till många verksamheter inom Naturvårdsverket och utöver projektgruppen finns även referenspersoner från olika enheter.

Myndighetsgrupp

Naturvårdsverket etablerade våren 2020 en myndighetsgrupp, i form av ett nätverk, för att samordna och vägleda de myndigheter som har verksamheter som direkt eller indirekt påverkar förutsättningarna för vilda pollinatörer.

Myndighetsgruppen träffas regelbundet på digitala möten och det är Naturvårdsverket som är sammankallande. På möten delas information om vad som händer på respektive myndighet kopplat till pollinatörer, delas erfarenheter och goda exempel, identifieras hinder och utmaningar med mera.

Myndighetsgruppen består av en rad myndigheter såsom Jordbruksverket, Skogsstyrelsen, Trafikverket, Svenska Kraftnät, Fortifikationsverket och Statens fastighetsverk och representant för länsstyrelserna. Dessa myndigheter fick i sina respektive regleringsbrev för 2020 i uppdrag att stärka förutsättningarna för pollinatörer, vilket de även redovisat till regeringen.

Länssamrådsgrupp

Ett nätverk etablerades våren 2020 med representanter från varje län. Länssamrådsgruppen träffas regelbundet på digitala möten och Naturvårdsverket är sammankallande. På möten delas information, erfarenheter och goda exempel, fångas länsstyrelsernas behov upp, identifieras utmaningar med mera. Vid ett par tillfällen har myndighetsgruppen bjudits in för att berätta om deras respektive arbete för att gynna vilda pollinatörer. Även andra externa föreläsare har bjudits in.

Vid ett tillfälle har vi delat upp länsstyrelserna i tre grupper baserat på geografiskt läge, norra, mellersta och södra Sverige. Anledningen till detta är att man har olika förutsättningar i olika delar av landet och det är lättare att föra en mer ingående dialog med respektive länsstyrelse.

Ett gemensamt möte anordnades under året för länsstyrelsernas samordnare för grön infrastruktur och samordnare för pollineringsstrategin. Syftet med mötet var bland annat att visa på synergier i arbetet med pollinering och grön infrastruktur samt hur man praktiskt kan samverka kring frågorna. Ett uppföljande möte kommer att hållas våren 2022.

Länsstyrelsernas arbete med att stärka förutsättningarna för vilda pollinatörer under 2020 redovisades i Naturvårdsverkets åiterrapportering av medelsanvändning och resultat för skydd och åtgärder för värdefull natur 2018–2020¹.

Utmaningar

Arbetet med att gynna vilda pollinatörer är en långsiktig och gemensam process som involverar flera myndigheter. Arbetet kan underlättas om de myndigheter som har verksamheter som direkt eller indirekt påverkar förutsättningarna får uppdrag som kopplar till vilda pollinatörer. Tydliga uppdrag möjliggör ett mer stabilt och långsiktigt myndighetsgemensamt arbete.

3.2. Kommunikation och vägledning

Plan för kommunikations- och vägledningsarbetet

Arbetet med uppdraget är en prioriterad kommunikationsinsats för Naturvårdsverket även under 2021. Att genomföra åtgärder för vilda pollinatörer bygger helt på frivillighet, vilket gör att kommunikationen är en viktig del i uppdraget, för att motivera och inspirera till att göra åtgärder.

Målet med kommunikationen inom uppdraget är att:

- Öka medvetenhet och engagemang för frågan i prioriterade målgrupper för att
 - skapa efterfrågan på åtgärder som gynnar vilda pollinatörer
 - motivera fler att göra lämpliga åtgärder.
- Öka tillgänglighet till och kunskap om vad som är effektiva åtgärder under olika förutsättningar och situationer.

Den strategiska inriktningen för kommunikations- och vägledningsarbetet i uppdraget kan sammanfattas enligt följande:

- Naturvårdsverket.se – ett nav för kommunikation och vägledning för vilda pollinatörer.
- Dialog och samarbete för att sprida vägledning och information.
- Utgå från länsstyrelsens behov av stöd för att nå målgrupperna.
- Gemensamma budskap (NV, andra myndigheter och länsstyrelserna).
- Utgå från vilda pollinatörers behov och uppmärksamma att de ser olika ut för olika pollinatörer.
- Förmedla vad som är lämpliga åtgärder under olika förutsättningar till målgrupperna.
- Målgruppsanpassad och lättillgänglig vägledning (lätt att hitta, lätt att förstå).

Genomförda och pågående aktiviteter

Under året har Naturvårdsverkets webbsidor om vilda pollinatörer utvecklats med nytt innehåll och nya sidor har producerats. Tre filmer om åtgärder för vilda pollinatörer har också tagits fram och ligger på webbsidorna. Arbeta pågår med

¹ Naturvårdsverket Åiterrapportering av medelsanvändning och resultat för skydd och åtgärder för värdefull natur 2018–2020. Rapport 6980, Naturvårdsverket 2021.

att utveckla webbsidorna med att mer målgruppsanpassad vägledning, goda exempel på åtgärder med mera. Länk till webben:

[Pollinering \(naturvardsverket.se\)](https://naturvardsverket.se)

Arbetet med att ta fram budskap för kommunikationsarbetet inom ramen för regeringsuppdraget har färdigställts. I detta arbete har även länsstyrelsegruppen deltagit.

Kommunikation är en återkommande punkt på agendan vid nätverksmöten med myndigheter respektive länsstyrelser. För att kunna bistå länsstyrelserna i deras kommunikationsinsatser gjorde Naturvårdsverket 2020 en inventering och sammanställning över en väglednings- och informationsmaterial om vilda pollinatörer som redan finns på länsstyrelserna. Sammanställningen finns på en gemensam samverkansyta och uppdateras kontinuerligt. Med hjälp av sammanställningen kan man identifiera vilken information och vägledning som saknas och länsstyrelserna kan även ta del av befintligt informationsmaterial.

Inom uppdraget pågår ett arbete med att ta fram vägledning/sammanställning om åtgärder och skötselmetoder för att förbättra situationen för vilda pollinatörer. Arbetet baseras på ett underlag som Artdatabanken har tagit fram på uppdrag av Naturvårdsverket. I arbetsprocessen ingår även myndighetsgruppen. Vägledningen/ sammanställningen planeras vara klar vid årsskiftet 2021/2022. Pollinering berör många samhällssektorer och det finns ett stort engagemang för frågan. Vägledningen/sammanställningen kan användas av exempelvis nationella myndigheter, länsstyrelser, kommuner och andra aktörer. Syftet är att sprida kunskap om lämpliga åtgärder för att bevara och skapa lämpliga livsmiljöer för att gynna vilda pollinatörer.

Kommunerna är en viktig målgrupp i arbetet med att genomföra gynnsamma åtgärder. Vi har givit SLU Centrum för biologisk mångfald i uppdrag att ta fram ett kommunanpassat informationsmaterial om hur man gynnar vilda pollinatörer. Uppdraget redovisas i början av 2022.

Naturvårdsverket har givit SLU, Artdatabanken i uppdrag att se över och komplettera klassningarna av arter som "nyttjar nektar/pollen" inom olika artgrupper. Uppdraget redovisas i början av 2022 och kommer resultera i en tydlig klassificering av de olika artgrupperna.

Nyheter kopplade till aktiviteter inom ramen för regeringsuppdraget har fått gensvar i media, särskilt i lokal- och regionalmedia. Aktiviteter har även kommunicerats via Naturvårdsverkets nyhetsbrev om ekosystemtjänster och grön infrastruktur.

Under året har vi även presenterat arbetet med regeringsuppdraget på bland annat Pollinatorforum, ett webinarium som anordnades av Miljödirektoratet i Norge.

3.3 Fördelning av medel

Naturvårdsverket har tilldelats särskilda medel på 1:3 anslaget för arbete med att förstärka förutsättningarna för vilda pollinatörer. Naturvårdsverket har bedömt att bidragsformen LONA och Åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper (ÅGP) är viktiga instrument, för att åstadkomma åtgärder för vilda pollinatörer. Vi har därför valt att även i år fördela ut medel för åtgärder via dessa finansieringsformer.

LONA-bidrag till projekt som gynnar pollinering.

Naturvårdsverket har även i år fördelat ut extra medel till länsstyrelserna, för att de i sin tur ska fördela ut bidrag till lokala pollineringsprojekt inom LONA. Under 2020 delades cirka 15 miljoner kronor ut för finansiering av pollineringsprojekt och i år har cirka 15 miljoner kronor delats ut. Normalt finns endast ett ansökningstillfälle per år inom LONA (den 1 december), men i år liksom förra året anordnades ett extra ansökningstillfälle.

Under våren har länen fått erbjudande om ytterligare tilldelning av medel genom omfördelningar. Det vill säga de länsstyrelser som har haft ett överskott av medel har kunnat lämna tillbaka dessa och de länsstyrelser som har haft behov av ytterligare medel har kunnat ta del av dessa. Omfördelningarna har gjort att medlen nyttjats maximalt.

Naturvårdsverket har kommunicerat den särskilda pollineringsstrategin inom LONA gentemot kommuner, föreningar och allmänheten. Information har tillhandahållits via webben, både om LONA-bidraget och om den särskilda pollineringsstrategin. En del i kommunikationen har exempelvis varit att göra facebookinlägg. Under förra året anordnade Naturvårdsverket två seminarier, syftet var att inspirera till fler ansökningar för att gynna vilda pollinatörer. Seminarierna spelades in och finns tillgängliga på Naturvårdsverkets webbplats för vidare inspiration. I september i år genomförde Naturvårdsverket en utbildning för nya LONA-kommunhandläggare. Då informerades bland annat om möjligheten att söka pollineringsprojekt.

För pollineringsprojekt kan bidrag beviljas med 50 % vilket innebär medfinansiering från kommuner, föreningar eller näringsliv. Under 2021 beviljades bidrag till 85 projekt med 302 åtgärder. 8 projekt som startade 2020 har avslutats.

Alla länsstyrelser har fått medel att fördela till projekt utifrån vilket söktryck man haft i sitt län. De länsstyrelser som har fått mest medel under 2021 är Stockholm, Västra Götaland, Skåne, Västerbotten och Jönköping. Tabell 1 i bilagan visar fördelningen av medel till respektive länsstyrelser under 2021. Bidrag för pollineringsprojekt inom LONA kan bland annat sökas för följande åtgärder:

- Restaurering av mark som har potential att hjälpa vilda pollinatörer, till exempel genom avverkning, slyröjning, schaktning, grävning, bekämpning av invasiva växter eller sådd av ängsfrön.

- Ta fram underlag eller förvaltnings- och skötselplaner för en långsiktig skötsel av mark för vilda pollinatörer.
- Informationsinsatser för att upplysa om värdet av insatser för vilda pollinatörer och pollinering.

I tabell 2 i bilagan framgår fördelningen av åtgärderna i de beviljade ansökningarna för år 2021.

Åtgärder för vilda pollinatörer inom ÅGP

Naturvårdsverket har i år 2021 fördelat ytterligare 11,9 miljoner kronor till insatser inom ÅGP-verksamheten i utvalda områden, för att förbättra situationen för hotade vilda pollinatörer. Satsningen är inriktad på att stärka bestånden av ett urval av de mest hotade arterna av vildbin. Principen är att bygga vidare på projekt som startade 2020 och på de områden som har förutsättningar för att skapa fungerande livsmiljöer för en mångfald av vilda pollinering. Gemensamt för de utpekade områdena är att det handlar om varma och sandiga områden med stor blomrikedom och hög biologisk mångfald med förekomst av många sällsynta och hotade arter.

De sju län som omfattades av satsningen under 2020 var Blekinge, Gotland, Halland, Kalmar, Skåne, Västra Götaland och Östergötland. Nytt för 2021 är nya områden i Jönköpings län. Ett viktigt mål är att knyta samman isolerade förekomster till sammanhängande nätverk av blomrika marker där arterna lätt kan hitta föda och sprida sig. För att nå framgång i arbete kommer arbete fortsätta bedrivas i samarbete med berörda markägare, kommuner och andra aktörer.

Merparten av de hotade arterna lever solitärt och bildar inga stora samhällen, och många av arterna gräver sina bon i områden med blottad sand. Viktiga åtgärder kommer även fortsättningsvis att vara röjning av igenväxning, grävning och avbaning för att skapa sandblottor, bränning, slåtter, stängsling för att kunna återinföra bete samt sådd och utplantering av nektar- och pollenrika växter.

I tabell 3 redovisas länsstyrelsernas genomförda åtgärder och arealer under 2020. I länsstyrelsernas redovisningar finns redan nu indikationer på positiva effekter, särskilt av åtgärden utsättning av plantor.

Tabell 3. Tabellen visar arealer där åtgärder för vilda pollinatörer inom ÅGP-verksamheten genomförts (hektar).

	Östergöt- lands län	Kalmar län	Gotlands län	Blekinge län	Skåne län	Hallands län	Västra Göta- lands län	Summa
Sådd och plantering av ängsväxter	1,2	4,5	0,3	0,0	1,5	0,0	16,9	24,3
Slätter	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	5,3	5,4
Stängsling	1,8	7,6	7,5	0,0	0,6	0,0	0,0	17,5
Naturvårdsbränning	2,4	0,0	0,0	0,0	0,0	10,8	0,0	13,3
Bekämpning av dominanta växter	8,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,8	0,0	9,0
Röjning av igenväxningsvegetation	6,1	23,2	31,5	0,5	17,5	9,1	8,2	96,1
Avverkning och stubbdragning	0,0	3,6	7,0	0,0	9,7	3,7	0,0	24,0
Grävning, schaktning, anläggande av bibädd	0,5	3,9	10,1	2,5	8,2	0,5	2,0	27,7
Övriga åtgärder	0,0	0,0	0,0	0,9	0,0	0,0	15,7	16,6
Summa	20,2	42,8	56,4	3,8	37,6	25,0	48,1	233,8

Källa: Länsstyrelsernas redovisning av förbrukade bidrag för åtgärder för vilda pollinatörer inom ÅGP-verksamheten.

Bilaga**Tabell 1.** Tabellen visar fördelningen av beviljade medel för LONA pollineringsprojekt till respektive länsstyrelse för 2021.

Län	Totalt fördelade medel
Stockholm	2 189 200
Uppsala	579 000
Södermanland	377 800
Östergötland	836 600
Jönköping	927 500
Kronoberg	588 700
Kalmar	710 600
Gotland	56 250
Blekinge	525 000
Skåne	1 298 600
Halland	234 619
Västra Götaland	1 533 000
Värmland	751 000
Örebro	833 500
Västmanland	341 100
Dalarna	533 900
Gävleborg	643 400
Västernorrland	520 700
Jämtland	173 200
Västerbotten	1 030 800
Norrbottn	207 600
Totalt fördelat	14 892 069

Tabell 2. Tabellen visar fördelningen av åtgärder i de beviljade pollineringsprojekten för 2021. Ett projekt kan innehålla en eller flera åtgärder. (Utdrag ut LONA-registret 2021-10-05).

Åtgärd	Antal åtgärder
Framtagande av underlag	Totalt: 37
Grönstrukturplan/Grönplan	3
Naturvårdsprogram	3
Revidera planer (ej skyddade områden)	1
Skötselplan för oskyddat natur- eller kulturområde	14
Övrigt	16
Information, folkbildning	Totalt: 81
Annan publikation	1
Evenemang (t.ex. invigning)	9
Informations/dialogträffar	8
Informationsbroschyr	3
Informationscentral	1
Informationstavla/skylt	35
Natur/kulturguide	2
Naturskola	5
Personlig guidning	1
Utbildning/rådgivning	11
Utställning	1
Övrigt	4
Kunskapsuppbyggnad	Totalt: 33
Inventering	20
Sammanställning av befintligt underlag	4
Uppföljning av LONA-åtgärd	2
Övrigt	7
Restaurering	Totalt: 88
Biotopförbättrande åtgärder	35
Gynna enskilda arter	2
Naturvårdsbränning	1
Nyskapa naturtyp/område	31
Restaurering	16
Slyröjning	11
Övrigt	2
Vård och förvaltning	Totalt: 63
Populationsförstärkande åtgärd	46
Rastplats/grillplats	2
Röjning/gallring	3
Övrigt	12
Totala åtgärder	302